

Aportació del Consell Escolar de Catalunya al document *Debat Curricular. Reflexions i propostes*

Introducció

En el Pacte Nacional per a l'Educació s'anunciava un debat sobre els aspectes curriculars. Així, el 18 d'octubre de 2005, va quedar obert el debat curricular amb l'acte de presentació, presidit per la consellera d'Educació.

En aquest debat, obert a tota la societat, el Consell Escolar de Catalunya hi participa amb aquesta aportació.

El treball del Consell ha consistit en una reflexió per aportar elements per al debat des del punt de vista de la demanda social, és a dir, què demana la societat al sistema educatiu perquè les persones estiguin formades de cara a les noves realitats del segle XXI.

Així, doncs, el Consell n'ha fet una reflexió en un temps curt, que queda recollida en unes valoracions generals, unes consideracions més concretes referides al text proposat, unes propostes per al desenvolupament i l'aplicació del currículum, i també es responen les preguntes finals de cada àmbit. Es tracta d'una suma d'opinions, mostra de les diferents sensibilitats que són presents al Consell.

Es considera que amb el document elaborat per experts, en què s'hi recullen les grans línies del currículum sobre les àrees de coneixement, s'ha fet un esforç important per avançar en plantejaments globals que emmarquin l'acció educativa i que garanteixin un enfocament comú en el desenvolupament dels aprenentatges en les diferents disciplines.

Tot i així, es demana que quan es concretin les línies del currículum s'analitzin quines són les competències bàsiques i fonamentals, i quines són d'ampliació o aprofundiment, per tal d'ajudar mestres i professorat en les programacions i perquè no s'ha de donar el mateix tractament a un tipus o altre de competències.

També volem remarcar que temes clau, bàsics i imprescindibles són la selecció de continguts, la nova orientació i naturalesa dels aprenentatges i com els ensenyem.

En el desplegament dels eixos fonamentals que proposen els experts i en el treball posterior de construcció del disseny curricular hi ha d'haver marge suficient

d'autonomia per a la intervenció dels professionals, a fi poder adaptar el currículum a la realitat dels centres.

Així mateix assenyalem que per donar respostes educatives vàlides davant aquests nous reptes i garantir la capacitat del professorat, caldrà, en un futur, fer un debat sobre la formació inicial a les universitats i vetllar especialment perquè la formació permanent ofereixi noves eines al professorat per dur a terme aquests canvis metodològics que es proposen.

Finalment, volem remarcar que aquest debat curricular s'ha plantejat només en allò que afecta l'escola, però estaria bé que es reflexionés sobre aquells aspectes que s'assoleixen mitjançant la formació al llarg de la vida, perquè tot no es pot incloure al currículum. L'educació és un procés global. En aquest sentit, ens agradaria que des d'altres àmbits no vinculats directament al món educatiu també es participés en aquest debat.

Àmbit I:

Ensenyar i aprendre llengua i comunicació en una societat multilingüe i multicultural

Valoracions:

Valorem molt positivament aquest document. Considerem que es tracta d'una aportació innovadora i agosarada en el sentit que introdueix conceptes que, encara que són coneguts, no han estat implantats d'una manera general en el nostre sistema educatiu.

Destaquem, entre d'altres, la reflexió metalingüística que es fa respecte del mateix fet de la llengua, que situa el plantejament curricular en el context del desenvolupament competencial; la importància que és concedeix a la llengua parlada; l'èmfasi que es fa de l'enfocament comunicatiu de l'àrea lingüística i el paper rellevant que s'assigna a l'autonomia dels centres i a l'entorn en la definició i concreció del projecte lingüístic.

És especialment interessant la proposta multilingüística que plantegen, clarament superadora de l'orientació bilingüe actual, i la preocupació que manifesten respecte de l'empobriment real de l'ús de la llengua.

Amb tot, no queda clar si algun d'aquests plantejaments es podria implantar d'una manera general. Hi manca una certa reflexió de la realitat sociològica i cultural dels centres i de la necessitat de graduar la seva proposta d'acord amb aquesta.

Consideracions:

- Es considera millor parlar d'interculturalisme, d'una "realitat amb cultures diferents" que de pluriculturalisme, perquè d'aquesta manera s'entén que la cultura catalana és plural i adequada als ciutadans que hi ha a Catalunya.
- Es demana explicitar, en els mateixos termes que es fa per al català, que s'ha de tenir un domini del castellà.
- Cal assenyalar com afecten els nous llenguatges (SMS mòbils, internet, etc.) a l'aprenentatge de la llengua, especialment l'ortografia.
- Cal destacar la tasca que s'ha fet en el passat amb els programes d'immersió lingüística i la formació realitzada, que és la que es necessita per aplicar el currículum de llengua.
- Cal tenir en compte l'atenció a la diversitat i fer-hi referència.
- Cal veure l'avaluació d'una manera transversal i establir quins elements s'han de tenir en compte, de la mateixa manera que quan es parla de competència plurilingüe es diu que s'introdueixi en altres matèries la visió integrada de la llengua.

Aportacions referides al desenvolupament i l'aplicació del currículum:

- El currículum és un element prescriptiu, que conté aquells coneixements bàsics que la societat considera necessari que assoleixin tots els alumnes i ha de ser dinàmic, perquè s'adapti a les necessitats i a la realitat, i orientat al desenvolupament competencial dels alumnes. Al professorat li correspon aplicar-lo, d'acord amb el projecte curricular del centre, que, a la vegada, ha de respondre a les necessitats del seu alumnat.
- El professorat no es pot deixar portar per actituds personals, quant a l'ensenyament en català. Ha de tenir present el projecte lingüístic del centre. És necessari que assumeixi que ha d'ensenyar el que estableix el currículum i compartir el projecte curricular del centre. Cal assumir que "ensenyar llengua" és un tema de tots i no només de l'especialista. A la secundària, especialment en els ensenyaments postobligatoris, és necessari que hi hagi especialistes, però cal que es treballi d'una manera coordinada i amb caràcter transversal.
- Cal millorar la formació permanent del professorat quant a expressió, comprensió, fluïdesa verbal i coneixement de la literatura clàssica i actual.
- L'existència i l'ús de la biblioteca escolar és un element indispensable per fomentar la lectura i afavorir la cerca d'informació.

- Cal tenir en compte la realitat que tenim i demanar a l'entorn social que es responsabilitzi de la normalització lingüística.
- És imprescindible canviar aspectes de l'organització escolar (recursos, temps escolar, inèrcies del professorat, etc.), per poder avançar amb el currículum.
- Un enfocament per arribar a trobar elements comuns entre totes les àrees, seria fer una programació no per continguts sinó per activitats. Un gran canvi que caldria estudiar com fer-lo possible.

Qüestions per a la reflexió i el debat:

- S'està d'acord amb el plantejament del document, però cal completar la proposta recollint que la introducció al cycle inicial de la llengua estrangera es faci amb prudència i que es deixi flexibilitat per escollir quina llengua (francès, anglès, etc.), d'acord amb l'entorn cultural i geogràfic.
- El pluriculturalisme s'ha d'entendre en el sentit que hi ha una realitat amb cultures diferents, és a dir, que la cultura catalana és plural i adequada als ciutadans que hi ha a Catalunya.
- Hi ha dubtes sobre com ha de ser el procés de selecció, la formació inicial i permanent, el treball cooperatiu del professorat, etc. No és un procés fàcil.
- Es considera que queda ben explicat en el document la rellevància dels llenguatges audiovisuals, dels mitjans de comunicació i de les TIC. Cal intentar dosificar i gestionar la gran quantitat d'informació que els alumnes tenen a l'abast a través d'internet i altres mitjans audiovisuals.
- Respecte a l'avaluació, cal incloure una visió integradora i transversal de l'avaluació i establir quins elements s'han de tenir en compte.

Àmbit II:

L'educació social i cultural en la societat actual

Valoracions:

Entenem que aquest és un document que pot ser molt útil des de la perspectiva escolar, malgrat que conté algunes mancances que tractarem d'assenyalar al llarg de la nostra aportació.

Així veiem que el document, orientat a l'educació social i cultural, està molt centrat en la geografia i la història i, en canvi, hi ha molt poques referències d'altres àmbits com la filosofia i la història de l'art, de tanta importància en la formació integral de l'alumnat.

També creiem que no queda prou reflectida la importància que tenen les ciències socials pel seu caràcter nuclear en la construcció integrada del coneixement. Les ciències socials connecten totes les matèries i permeten el tractament globalitzat dels diferents sabers.

Caldria, consegüentment, aprofundir en les possibilitats que les ciències socials ofereixen per al treball a nivell interdisciplinari i transversal respecte de les altres àrees.

Consideracions:

- El document, tot i que recull que l'àrea ha de donar eines per interpretar la realitat, no les reflecteix en el plantejaments ni en les propostes. S'hauria de reflectir el caràcter vertebrador de les ciències socials respecte de la resta dels coneixements, que afavoreix la possibilitat d'entendre el món d'una manera unitària.
- Les propostes metodològiques són massa generals. Caldria aprofundir en les possibilitats que les ciències socials ofereixen en la construcció integrada del coneixement i en el desenvolupament competencial dels alumnes.

Aportacions referides al desenvolupament i l'aplicació del currículum:

- Convindria establir els elements necessaris per afavorir el treball a nivell interdisciplinari i transversal respecte a altres àrees.
- Es considera que tant per als alumnes autòctons com per als que tenen realitats culturals i socials diferents, cal que hi hagi uns espais comuns irrenunciables que els serveixin de referència a tots, als autòctons i als nousvinguts, si bé respectant les diferents cultures i identitats.

Qüestions per a la reflexió i el debat:

- Es considera que les categories no estan ben definides ni és apropiada aquesta diferenciació entre "dimensió espacial" i "dimensió temporal".
- Per saber si les prioritats són les fonamentals, és necessari prèviament establir i definir millor les categories.
- El document tracta d'una manera molt correcta aspectes com la interdisciplinarietat o la necessitat de contextualitzar els continguts, però cal aprofundir en la definició de les prioritats que estan referides a un sol apartat i caldria repartir-les dins del text.
- Cal canviar el plantejament sobre la dimensió espacial, ja que el que caracteritza que el medi sigui pròxim o llunyà no és la distància física, sinó que és pròxim o llunyà segons hi tinguis accés o no. Les TIC han modificat aquests conceptes i en el document no s'ha tingut en compte.

- S'està d'acord que les qüestions quarta i cinquena cal relacionar-les amb el paper de les TIC.
- Cal assenyalar que la rellevància d'aquesta àrea és nuclear, a més de transversal, ja que les ciències socials s'han d'entendre com l'eix vertebrador de la resta dels coneixements que permet interpretar el món.
- Es considera que l'educació en valors no es pot entendre sense relacionar-la amb l'àrea de les ciències socials.

Àmbit III:

L'educació tecnocientífica: les ciències, la tecnologia i les matemàtiques

Valoracions:

És, possiblement, el document amb l'enfocament més original. Agrada especialment el fet que, a diferència d'altres àmbits, no proposen una relació de continguts, ni els defineixen, sinó que assenyalen que és el professor qui ha de decidir quins continguts lligats al context afavoriran el desenvolupament de les competències, i que cal partir de la realitat.

El plantejament curricular és particularment entenedor i innovador. Incorpora d'una manera absolutament clara tot el tractament actualitzat del desenvolupament competencial del alumnes.

També es fa una valoració positiva del treball per models que es planteja en matemàtiques i en ciències experimentals.

Consideracions:

- Cal explicitar que quan es fa referència a "l'educació en ciència" i a "les ciències", es refereix a "les ciències naturals".
- S'hauria de buscar una fórmula perquè sense repetir constantment els dos sexes quedés recollit també el femení, i destacar explícitament el paper de les dones en el camp científic.
- Es fa referència al tema de la salut, la reproducció i les relacions sexuals d'una manera molt reduïda i aïllada.
- Respecte a la tecnologia, cal que se li doni un enfocament més transversal perquè està present en totes les àrees, tot oblidant ja la idea de tecnologia lligada exclusivament al treball manual, i destacar la importància del seu tractament transversal en els cinc àmbits.

Aportacions referides al desenvolupament i l'aplicació del currículum:

- L'educació sexual, el respecte pel propi cos i el de les altres persones haurien de ser tractats no només des de les ciències socials i l'ètica. Cal fomentar unes relacions respectuoses, més solidàries i menys violentes entre els dos sexes, eliminant els rols tradicionals estereotipats entre nois i noies; tot això passa per una visió coeducativa en què l'educació sexual i afectiva és un pilar bàsic.

Qüestions per a la reflexió i el debat:

- Respecte als elements fonamentals per a l'ensenyament i l'aprenentatge de les ciències, la tecnologia i les matemàtiques, cal que hi hagi una interrelació entre els conceptes.
- Es considera molt important canviar la manera d'ensenyar les ciències i aconseguir que s'entengui que el que s'estudia serveix per aplicar-ho a la vida. Els coneixements s'han de poder aplicar i saber utilitzar en la vida quotidiana.
- En el document caldria incloure-hi alguna referència al pensament crític de l'educació, a fi que el model d'educació vagi lligat a l'entorn.
- Cal que hi hagi un canvi en el plantejament de l'ensenyament d'aquestes àrees i, per fer-ho, es necessita formació del professorat. Tothom ha de ser "mestre" en el concepte ampli del terme, en el sentit que cal transmetre coneixements que serveixin per a la vida.
- Les prioritats estan ben definides, però caldria concretar-les.

Àmbit IV:

Els llenguatges corporal, musical, i visual i plàstic

Valoracions:

Valorem positivament l'enfocament general d'aquest àmbit, perquè es parteix dels llenguatges (corporal, musical, visual i plàstic) com a diferents eines de comunicació i expressió, i no de matèries o àrees, com s'ha fet sempre.

Agrada molt especialment l'enfocament de la música, perquè es tracta molt bé la transversalitat amb altres àrees.

També es considera molt important l'apartat sobre "Desenvolupar i exercir la creativitat" tant pel que afecta a aquestes àrees com per a totes les altres. Entenem que caldria incloure-ho en els cinc àmbits.

Consideracions:

- Es considera que es dóna una visió massa positiva d'aquestes àrees en el sentit que, després, en el món del treball i el desenvolupament d'aquestes àrees, hi ha dificultats per sortir-se'n, per obrir-se camí professionalment.
- Cal que s'indiqui com es gestiona tot el que es proposa (quin tipus de professorat, quina formació es requereix, quin recursos, etc.).
- Cal que es defineixi el concepte "imatge", a fi de poder entendre clarament què planteja el document.
- Es troba a faltar un enfocament més actual dels *mass media* i de les TIC, en el sentit que encara es veuen com a instruments i no com a elements per a la creativitat.
- Caldria en totes les àrees separar els aspectes instrumentals propis dels que són comuns i destacar que la part instrumental de cada matèria és la que correspon a l' especialista.

Aportacions referides al desenvolupament i l'aplicació del currículum:

- Cal que quan es concreti el currículum es recullin tots els elements transversals que s'assenyalen.
- Caldria insistir en el tema de la interdisciplinarietat d'aquestes àrees i defensar la importància dels crèdits variables.
- En els programes de qualificació professional que estableix la LOE cal que es tinguin en compte les capacitats dels alumnes cap a aquests àmbits, ja que els ensenyaments artístics tenen una gran potencialitat socialitzadora i motivadora.
- Cal tenir molt present que aquests camps referits a les TIC i els mitjans audiovisuals avancen molt ràpidament i, per tant, s'ha d'enfocar el currículum amb aquesta visió de futur i d'avantguarda.
- És necessari que es millori la formació cultural del professorat, especialment en aspectes relacionats amb manifestacions plàstiques, estètiques, visuals, musicals, etc., ja que, per poder "educar" l'alumnat en aquests àmbits, cal que el professorat tingui formació cultural en aquests camps. Cal insistir més en lligar l'educació de la sensibilitat amb l'entorn.

Qüestions per a la reflexió i el debat:

- Cal incloure alguna referència a la dimensió social d'aquests llenguatges en la realitat i assenyalar les dificultats o problemes que hi ha en els diferents camps artístics en la societat actual i matisar el to massa positiu que el document té.
- Manca indicar com es gestionen (professorat, recursos, formació, etc.) i es programen totes les propostes i cal assenyalar que, si bé tots aquests llenguatges són importants com a mitjà d'expressió, els alumnes no poden fer-los tots i, per tant, es proposa que hi hagi optativitat o bé alternància d'aquests llenguatges en les diferents etapes educatives.
- Cal recollir la importància dels plans d'entorn i que s'organitzin sortides culturals, però integrades en la programació general del centre. L'escola s'ha d'interessar perquè l'entorn doni respostes a les seves necessitats.
- És necessari més cultura i formació de tot el professorat; una formació més integral i continuada.
- Es consideren positives les activitats de les escoles de música, les d'arts com també els clubs esportius, Cal, però, que en el document es reculli la dimensió formadora i culturalitzadora d'aquests centres.
- Es constata que en alguns casos i zones determinades de Catalunya es produeix certa discriminació a nivell social, perquè no totes les famílies es poden permetre que els seus fills puguin estudiar, per exemple, a l'escola de música.
- Cal puntualitzar, però, que algunes d'aquestes activitats extraescolars (esportives, idiomes, etc.) no sempre són educatives i caldria una regulació normativa.

Àmbit V:

Desenvolupament personal i ciutadania

Valoracions:

Valorem positivament aquest document. Agrada d'una manera particular el plantejament dels tres eixos de continguts, la concreció i especialment que es digui que són transversals i que han d'impregnar totes les matèries.

Considerem que a partir de l'apartat IV el document abandona el to inicial una mica teòric i filosofant i aporta amb escreix elements de caràcter molt pràctic.

Preocupa especialment el tractament que el text dona al tema de les emocions, escàs i a vegades amb un sentit restrictiu. Entenem que les emocions estan particularment presents en la integració dels valors.

També preocupa l'orientació de l'acció tutorial molt centrada en la figura del tutor i no tant en el programa i en l'actuació coordinada i compromesa de tot el professorat i del conjunt de la institució mateixa.

Consideracions:

- S'ha d'indicar d'una manera clara en quins principis ètics se sustenta el que planteja el document.
- Cal introduir amb decisió el paper de l'educació emocional en el desenvolupament personal i revisar percepcions restrictives com quan es parla de "control" amb un enfocament negatiu, amb aquella idea, ja desfasada, que cal controlar qualsevol manifestació de sentiments i emocions, i que va contra la tendència actual de la necessitat i la importància d'educar en com fer fluir les emocions d'una manera correcta. Des de la perspectiva de l'educació integral cal que s'hi integri el món dels sentiments.
- Convindria revisar el tercer paràgraf d'"aprendre a habitar el món", per tal de donar-li un enfocament realista i no pessimista.

Aportacions referides al desenvolupament i l'aplicació del currículum:

- L'acció tutorial no és una responsabilitat individual. Tot el professorat ha d'estar implicat en el pla d'acció tutorial, que ha d'estar definit i ha de constar en el projecte curricular i el projecte educatiu de centre.
- La inserció laboral, el que actualment es diu "el suplement per a la carrera dels alumnes", és un element més de l'acció tutorial i de tot el que és fonamental en el desenvolupament de la persona com a ciutadà que s'ha d'integrar en la societat i en el món laboral. La inserció laboral és un element transversal d'aquest àmbit.
- Cal que s'investigui com valorar si el que està fent un centre sobre aquest àmbit és el més adequat, és a dir, com obtenir uns resultats feaents que permetin a un centre tenir la certesa que allò que fa està bé.

Qüestions per a la reflexió i el debat

- Cal completar les propostes per integrar en els àmbits d'aprenentatge el component emocional i indicar d'una manera clara quin és el punt nuclear, és a dir, els principis ètics en què se sustenten.
- Tots els aspectes que es proposen no només s'han de treballar en la tutoria i en l'aula, sinó en totes les situacions quotidianes (al pati, a l'entrada i sortida del centre, al menjador, etc.)
- S'assenyala com a aspectes negatius que no afavoreixen poder treballar a fons el que el document proposa, l'extensió i la "compartimentació" de les matèries del currículum i l'organització dels centres molt fragmentada. Cal un canvi de cultura del professorat i també de les famílies, perquè entenguin la importància de treballar

tots aquestes aspectes conjuntament escola i família, i que no “traslladin” tota la responsabilitat a l'escola.

- Cal també ajudar el professorat amb formació i suport quant a aquests temes d'educació emocional, a nivell organitzatiu.
- Tot el professorat ha d'estar implicat en el pla d'acció tutorial, que ha d'estar definit en el projecte curricular i el projecte educatiu de centre.

Aquest document fou aprovat pel Ple del Consell Escolar de Catalunya en la sessió plenària del 19 de desembre de 2005.